

ти, головним чином п'ятого курсу, і лікарі заповнювали анкету і вели бесіду з цих питань), а також в кабінеті спеціальної педагогіки і в училищі сліпих. В одеських газетах були мій портрет і кілька дописів про мої виступи».

Спільна робота в Одесі позитивно позначилася на взаєминах О.М. Щербини та В.П. Філатова. Настала близькість, яка зазвичай створюється єдиним духовним устремлінням до спільної мети. В листуванні вчених видно динаміку переходу їхніх стосунків з чисто ділових у глибоко дружні.

Вони не раз радилися один з одним, ілюстрацією чого може слугувати ще один лист В.П. Філатова.

Одеса, 9 серпня 1928 року.

«Дорогий Олександр Мусійовичу!

У мене до вас прохання. Я маю можливість виписати з Америки (з організації допомоги сліпим) ноти для сліпих. Я, по всій імовірності, частину їх віддам в училище, частину візьму в бібліотеку клініки або віддам в бібліотеку публічну з тією умовою, щоб там їх могли брати додому сліпі. Головна складність для мене це складання списку нот. Я гадаю, що укладачами їх мають бути вчителі. Чи не допоможете Ви мені вказівками хоча б типів потрібної літератури? Буду Вам дуже вдячний. Користуюся нагодою послати Вам сердечний привіт. Я живу, як жив, мої спеціальні праці: отримали деякі досягнення в галузі пересадження рогівки. Мій сердечний привіт Вашій дружині. Відданий вам В. Філатов».

Дружба В.П. Філатова з О.М. Щербиною тривала до кінця життя Олександра Мусійовича. Питаннями увічнення його пам'яті займалися, хоча й безуспішно, багато, але одним з найбільш активних діячів можна назвати В.П. Філатова. Він довгий час листувався з цього приводу з різними установами, з Ганною Петрівною і братом О.М. Щербини Костянтином Мусійовичем.

З цих листів ми дізнаємося, що В.П. Філатов вважав за доцільне в садибі Щербин, що у Кустівцях, в передмісті Прилук, влаштувати будинок відпочинку для незрячих. Він навіть почав клопотатися з цього приводу, але коли після тривалої переписки

з місцевою владою справа пішла, нарешті, до позитивного завершення, почалася Друга світова війна і Україну було окуповано фашистською Німеччиною.

Може бути, з цієї причини пам'ять Олександра Мусійовича Щербини практично не увічнена. Кілька моїх публікацій, зокрема його листування з професорами Л.С. Виготським і Г.І. Челпановим, не можуть заповнити прогалину в цьому відношенні. Назріла необхідність у виданні книги про цю непересічну особистість – вченого, громадського діяча та справжнього піонера в справі боротьби за освіту і рівноправність незрячих.

О.М. Щербина – автор наукових та науково-популярних праць з філософії, психології, тифлопедагогіки. Деякі його статті з російської та української мов перекладені німецькою, чеською, болгарською та іншими європейськими мовами.

Настала пора подбати про видання повного зібрання творів проф. О.М. Щербини. Це особливо важливо тому, що більшість статей Олександра Мусійовича писалися, мабуть, нашвидку, з урахуванням поточних завдань і, як правило, носили практичний характер. Багато з них розсіяні по малодоступних, а часом і недоступних (особливо в провінціях) періодичних виданнях. Тому зібрання творів вченого та громадського діяча, як і аналіз його праць, буде з вдячністю сприйнято психологами і тифлопедагогами.

Бібліографія праць О.М. Щербини і про нього (на жаль, скорочена) опублікована автором цієї роботи в збірці «Незрячі діячі науки і культури».

Отже, ім'я Олександра Мусійовича Щербини треба відроджувати. Винятково скромний і цілеспрямований, він і за життя не мав і не хотів реклами своїх діянь.

Справи і відкриття Володимира Петровича Філатова стали надбанням світової офтальмології, про нього сказано і написано чимало теплих слів, але далеко ще неповно висвітлені його різноманітні інтереси та особисті контакти. Багато повчального можна було б отримати з хоча б невеликої книги, що стосується співдружності обох непересічних вчених.

Розалія ЗОЛОТНИЦЬКА.

ПРОМІНЬ

ВСЕУКРАЇНСЬКА РЕАБІЛІТАЦІЙНА ГАЗЕТА ТОВАРИСТВА СЛІПИХ

• Видається з 7 січня 1989 року • Середа, 15 жовтня 2014 року • №№ 37-38 (1257-1258) •

15 ЖОВТНЯ - МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ БІЛОЇ ТРОСТИНИ

ДАРУНОК БОГИНЬ

Як розповідає один із давньогрецьких міфів, у дуже давні часи юнак на ім'я Тиресій ненароком убив священну змію-самицю. За це боги покарали його, перетворивши на жінку. Сім років по тому він знову убив змію, цього разу самця. За такий вчинок боги повернули його на чоловіка. А слід сказати, що на Олімпі тоді саме точилася суперечка, кому, чоловікам чи жінкам, любовні втіхи приносять більшу насолоду? Жінки-богині стверджували, що лише чоловіки отримують задоволення від кохання, а боги-чоловіки доводили протилежне. Врешті-решт вирішили прикликати Тиресія, щоб він розсудив їх. Той відверто зізнався, що жінка відчуває набагато більшу насолоду. І тоді розлючена богиня Гера осліпила Тиресія. Та, бачачи його безпорадність, інші богині прислухались до благань його матері та вручили Тиресію чарівний посох, з допомогою якого він зміг «промацувати» собі дорогу. Тиресій став видатним віщуном.

Ось так, за переказами, в руках незрячих опинилася паличка. Багато води сплигло відтоді, однак сучасна палиця та її функції мало чим відрізняються від того дарунка богинь. Хоча змінювався матеріал, з якого вона виготовляється, форма ручки, з'явилася складана пали-

ця, подовжена тростина, що набула великої популярності.

Та міфи міфами, а немає достовірних відомостей, коли та за яких обставин незрячий вперше скористався паличкою як засобом орієнтування в просторі. Тростинка стала по суті подовженням його руки. Ми не знаємо, коли і де сліпі почали використовувати паличку. Але ми точно знаємо, коли і де з'явилася на озброєнні незрячих біла тростина як загально визнаний символ сліпоти та незамінна помічниця в просторовому орієнтуванні.

Історія білої тростини як символу сліпоти веде свій початок лише з 1921 року.

У Великій Британії, в місті Бристолі, жив молодий професійний фотограф на ім'я Джеймс Біггс, який забезпечував знімками три місцевих журнали. Однак через нещасний випадок він втратив зір. Джеймс був у відчаї. Але на своє щастя одного разу він зустрів осліплого солдата, який повернув йому віру в себе і допоміг розпочати нове життя. Одна з порад, яку дав Біггсу колишній воїн, була такою: «Розвивай свою самостійність. Якомога частіше виходь з дому сам. Що більше виходитимеш із супроводжуваним, то більше зіпсуєш нервів, коли доведеться йти самому». Джеймс прислухався до поради товариша по

«ПРОМІНЬ»

Головний редактор Іван ТАРАН. Заст. головного редактора Анатолій УЛЬЯНЕЦЬ, редактор відділу Наталія ЩЕРБАНЬ, літературний редактор Вікторія ВЛАСЕНКО, коректор Тетяна ВОЛОЩУК, верстка Єлизавети ЗГУРСЬКОЇ.

Засновник – Центральне правління Українського товариства сліпих. Видається з січня 1989 р. Реєстраційний № 414. Друкується рельєфно-крупковим та плоским шрифтом. Для індивідуальних передплатників індекс 61004. Для підприємств і організацій індекс 23269. Редакція публікує матеріали, не завжди поділяючи точку зору своїх авторів. Листування з читачами ведеться тільки на шпальтах газети. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та іншої точної інформації несе автор публікації.

Адреса редакції: вул. Л. Первомайського, 7-а, м. Київ-133, 01133, ПОГ "Об'єднана редакція періодичних видань УТОСу "Заклик". Тел.: (044) 246-79-32 (факс), 246-79-48, 234-59-20. E-mail: zaklyk2@ukr.net. У разі неотримання газети звертайтеся до відділень зв'язку за місцем проживання. Надруковано в РБЗІД УТОСу: пров. Т. Шевченка, 4, м. Київ-01001. Тел.: 278-14-07.

долі. Він почав самостійно виходити з дому зі своєю звичною тростинкою для прогулянок, але помітив: вона не гарантує йому цілковитої безпеки. Часом він і сам стає джерелом небезпеки для інших перехожих. Виявилось, що його палиця не завжди привертає до себе увагу і не помітна для всіх, особливо за похмурої англійської погоди. Тоді Джеймсові спало на думку пофарбувати тростину в білий колір, аби вона відразу впадала в очі оточуючим. Задум виявився вельми вдалим. Тепер уже зрячі люди звертали увагу на незвичайну тростинку і не наштовхувались на нього. Тоді Біггс порадив іншим незрячим зробити те ж саме.

Але незрячі Великої Британії мусили чекати ще 10 років, поки Ротаріанський клуб (поширена в країнах Заходу благодійницька організація) з місцевості Уестхем не подарував незрячим білі палички для вжитку при самостійному орієнтуванні. Завдяки пресі справа ця набула великого розголосу по всій країні. Радіо Бі-Бі-Сі виступило з пропозицією, аби всі незрячі були забезпечені подібними тростинками. З 1932 року Королівський національний інститут для сліпих, що започаткував свою діяльність ще у 1868 році, розпочав офіційно впроваджувати білу тростинку серед інвалідів по зору.

У Франції, батьківщині Валентина Гаюї, засновника першої школи для сліпих, і Луї Брайля, винахідника рельєфно-крапкового шрифту, початок історії білої палички датується 1930 роком. Її хрещеною матір'ю була аристократка Гвіллі д'Ербемон, яка багато часу і власних коштів витрачала на допомогу сліпим. Маючи численні контакти з незрячими, вона помітила, що ті далеко не завжди сприймаються перехожими як незрячі, тому мають серйозні клопоти з самостійним пересуванням містом, а інколи й потребують сторонньої допомоги. І їй спало на

думку, щоб незрячі користувалися білими паличками на кшталт жезлів, якими послуговуються поліцейські. Префект паризької поліції підтримав цю пропозицію. Пані д'Ербемон звернулася до однієї з найбільших газет, і з її допомогою вдалося розгорнути рух за впровадження білої палички по всій Франції. 7 лютого 1931 року на спеціальних урочистостях за участі воєнного міністра та міністрів освіти й охорони здоров'я вона вручила білі палички першому Президентові осліплених французьких ветеранів Першої світової війни і представникові цивільних незрячих.

Гвіллі д'Ербемон народилася у Франції у аристократичній графській сім'ї 15 червня 1888 року. Здобула гарну, як для свого часу, освіту, була добре обізнана з європейською літературою, володіла кількома іноземними мовами. Та своє життя вона присвятила допомозі незрячим, і їм же віддала більшу частину майна.

Ще змолоду Гвіллі звернула увагу на те, що з кожним роком все важче й важче стає паризьким незрячим самостійно ходити вулицями міста, які швидко завойовуються автотранспортом. Часто вона сама переводила сліпих через пошкварені перехрестя та магістралі, хоч родичі та дами вищого світу не раз докоряли їй: мовляв, не годиться нащадку старовинного дворянського роду водитися з жебраками, а якщо вона хоче займатися благодійністю, то хай переписує літературу шрифтом Брайля. Тоді це було модно серед французької аристократії.

Та Гвіллі д'Ербемон прагнула зробити незрячих більш самостійними та незалежними, тому виступала з ініціативою забезпечити всіх сліпих білими паличками, схожими на ті, якими користувалися регулювальники дорожнього руху. Така паличка мала сигналізувати водію, що на проїжджій частині незрячий. Газета «Еко де Парі», а за нею й інші газети

те, що Володимир Петрович по-справжньому розумів, яка велика роль окуліста, з якого і починається реабілітація незрячої людини. Саме на цьому ґрунті відбулося наукове співтовариство О.М. Щербини з В.П. Філатовим, яке перейшло згодом у міцну дружбу. Свідченням цього є листування вчених, що збереглося.

Цікаві деякі невідомі листи з їхнього листування, що стосуються лише одного епізоду.

Ось деякі з цих листів В.П. Філатова.

Одеса, січень 1927 року.

«Вельмишановний Олександр Мусійовичу! Наприкінці лютого я буду читати публічну лекцію про психологію сліпих і про участь їх в соціальному житті. Чи не знайдете Ви за можливе також виступити в цей вечір... Збір з лекції надійде повністю на користь училища сліпих для придбання музичних інструментів та на користь очної клініки для організації операцій пересадження рогівки...»

Сподіваюся, що Ви візьмете в ній участь, а крім того, виступите і окремо. Прошу Вас повідомити назву ваших лекцій. Ваш приїзд, сподіваюся, допоможе справі організації сліпих.»

У фонді О.М. Щербини збереглася копія відповіді, з якої випливає, що В.П. Філатов з цікавістю відгукнувся на цю пропозицію.

Одеса, 18 січня 1927 року.

«...Я вважав би назвати ваш перший виступ «Проблеми освіти і виховання сліпих», а другий – «Про сліпих». У ці загальні назви ви зумієте вкласти будь-який зміст. У ваших двох доповідях я готовий виступити з будь-якого приватного питання, якщо це буде потрібно...»

Одеса, лютий 1927 року.

«...На 26-те оголошені в афішах дві лекції: моя – «Психологія сліпих і їхнє становище в соціальному житті» і ваша – «Проблеми виховання і освіти сліпих»; на 27-ме ваша – «Сліпий музикант» Короленко... Обидві платні. З вирученої суми частину ви зможете отримати для вашої мети. Дому вчених я повідомив про ваш намір влаштувати приватне засідання... Почали вже продавати квитки...»

У моєму архіві є оригінальний примірник афіші з великими тезами однієї з лекцій В.П. Філатова. Їх зміст дозволяє поглянути на цього видатного офтальмоолога, мисли-

теля і віртуозного хірурга в новому ракурсі. Тут він постає як великий гуманіст, борець не тільки за порятунок життя людини, а й за його духовну повноцінність, як справедливий і досвідчений дослідник, що зумів узагальнити свої багаторічні спостереження.

Вважаю доречним навести вибірково деякі з названих тез:

«...Песимістичний погляд на сліпоту як на фактор, що послаблює всі психічні властивості сліпого, невірний.

Просторові уявлення сліпих і зрячих близькі.

Зорові образи можуть зберігатися у сліпих по-різному довго і по-різному яскраво.

Сліпонароджені не відчують темряви і не тужать за світлом.

Головними факторами пом'якшення настрою осліплених слугають час і діяльність.

Сліпі чекають від держави та суспільства не піклування, а права на роботу.

Сліпим для розвитку самодіяльності необхідні організації...»

Ці барвисті афіші не тільки розвішувалися містом, а й вручались відвідувачам лекцій.

До приїзду в Одесу Олександр Мусійович і Ганна Петрівна здійснили велике турне. За 2 місяці вони встигли побувати в Полтаві, Києві, Харкові, Ленінграді. Скрізь була насичена програма: робота з вчителями, відвідування шкіл для сліпих дітей та відповідних установ ВТС, публічні лекції та лекції для фахівців, що так чи інакше працюють з незрячими.

Скрізь відгуки про цю роботу були найсприятливішими, але резонанс лекцій в Одесі в співдружності з В.П. Філатовим перевершив усілякі очікування. Лекції О.М. Щербини мали великий успіх, але сам він вважав, що заслуга в цьому В.П. Філатова.

«...Особливо вдалими, були мої виступи в Одесі. – пише він, після повернення в Прилуки до окуліста П.Ф. Кривицького в Харків. – Велике сприяння зробив професор В.П. Філатов, який дуже цікавиться справою сліпих і з яким ми почали переговори ще на Всесоюзному з'їзді очних лікарів.»

У листі до брата Григорія Мусійовича (головного лікаря районної лікарні поблизу Луганська) він писав: «...Намічений мною план виконаний, як тепер висловлюються, більш ніж на сто відсотків... Найбільш блискучим був мій виступ в Одесі, де велася попередня підготовка і де велику допомогу справі сліпих, взагалі, і моїм виступам зокрема, надав відомий окуліст проф. Філатов.

«За вісім днів мого перебування в Одесі я виступав тричі публічно. Крім того, в аудиторії медичного інституту (де студен-

джено на посаді професора. Він був першим незрячим професором у Росії.

Його дружина Ганна Петрівна Геєвська (1870 – 1944), бестужевка з філологічною освітою, надавала неоціненну допомогу вченому, була його одноступенем, самовідданим другом і беззмінним секретарем.

З 1915 року значне місце в науково-громадській діяльності О.М. Щербини посідає тифлологія. Цей інтерес був викликаний тим, що під час Першої світової війни з'явилось багато людей з каліцтвами, серед них велика кількість військових, що втратили зір. Олександр Мусійович вважав себе зобов'язаним допомогти їм, не перериваючи своєї наукової та педагогічної діяльності.

У моєму архіві є низка копій листів і документів, що свідчать про невтомну діяльність О.М. Щербини в цьому напрямі. Один з найцікавіших – його аргументований лист до завідувачого канцелярією імператорського двору барона Сталі, в якому він писав: «... Я намагаюся, наскільки можу, прийти на допомогу воїнам, що втратили зір, з цією метою я відвідую притулки та лазарети для осліплених солдатів в Москві, Києві, Ростові-на-Дону і Петрограді, прагну хоч якось підтримати у них бадьорість духу».

Олександр Мусійович просить допомогти працевлаштувати цих знедолених людей і виділити кошти на їхнє утримання в притулках і богадільнях.

О.М. Щербина вів величезну пропагандистську роботу серед населення, прагнучи зламати усталене століттями уявлення про те, що «жебрацтво є долею сліпих і нічого витратити сили і кошти на їхнє навчання». Разом з дружиною він об'їздив багато міст центральної Росії, Поволжжя і України, виступав з лекціями, мета яких була, по-перше, просвітницька, по-друге, пропагандистська. Олександр Мусійович прагнув привернути увагу населення до проблем незрячих, зокрема військових, які втратили зір, роз'яснити їхні можливості і завдання допомоги в їх працевлаштуванні. Самим незрячим він давав низку рекомендацій, підтримуючи в них віру у власну самостійність і рівноправність зі зрячими. Одночасно навчав рідних людей, що втратили зір, як надавати їм допомогу і при цьому не позбавляти їх самостійності.

Поїздки О.М. Щербини у важкі воєнні та повоєнні роки були справжнім подвижництвом, та разом з дружиною він виконував цю роботу з великою вірою в її необхідність. Будучи аскетами і вегетаріанцями, вони відмовляли собі в найнеобхіднішому, а особисті кошти витрачали на поїздки і допомогу тим, хто їм по-

требував. Грошові збори від публічних лекцій також йшли у фонд військових, що втратили зір. На ці поїздки зазвичай йшов увесь канікулярний час.

Однією з найпопулярніших була лекція Олександра Мусійовича на тему: «Сліпий музикант» Короленка, як спроба зрячих зрозуміти психологію сліпих, у світлі моїх власних спостережень».

О.М. Щербина не обмежувався лише популярними виступами, для наукових доповідей він використовував всі можливості, виступаючи на з'їздах, конференціях і зборах, що хоча б найменшою мірою могли вплинути на зміну ставлення до незрячих, на їх виховання, освіту та працевлаштування. При цьому Олександр Мусійович надавав велике значення співдружності тифлологів з окулістами. Саме з трагічного діагнозу очного лікаря, вважаючи, починається «нове життя» людини, що втратила або втрачає зір – дитини або, що ще страшніше, дорослого. Лікар повинен бути підготовлений до того, щоб правильно зорієнтувати свого пацієнта і дати необхідні поради із «входження в життя».

Так, в одній із доповідей Олександр Мусійович говорив: «...Лікарі-офтальмологи можуть благодійно впливати на громадську думку і підготувувати ґрунт для втілення в життя нових поглядів на необхідність спільного виховання і спільної роботи сліпих зі зрячими...».

О.М. Щербина все життя, зважаючи на власний досвід, пропагував ідею спільного навчання та освіти зрячих і сліпих, вважаючи, що це принесе велику користь і зрячим учням. У тому, що зараз чимало незрячих фахівців працює в різних галузях знань, велика заслуга Олександра Мусійовича.

Слід пам'ятати, що О.М. Щербина, ратуючи за спільне навчання зрячих і сліпих, жодним чином не відкидав і навчання в спеціальних школах, але його завжди турбувало питання браку підготовлених фахівців-тифлопедагогів. Можна вважати справою його життя організацію тифлологічного відділення при Київському педагогічному інституті для підготовки спеціальних кадрів для шкіл сліпих та слабозорих дітей. У царській Росії не було жодного подібного закладу. Вони були створені пізніше (у 1929 році), вже наприкінці життя вченого, а до цього накопичувався і загальнювався матеріал.

Олександр Мусійович охоче вступав у контакти з різними вченими і громадськими діячами, особливо цінував він взаємозв'язок з офтальмологами. Одним з таких фахівців був В.П. Філатов. О.М. Щербині імпонувало

охоче підтримали цю пропозицію. Слідом за Парижем білу тростину як символ захисту незрячих від транспортних засобів почали вводити й інші міста країни.

Та не лише визнання своїх заслуг і вдячність отримала Гвіллі д'Ербемон. Їй довелося пережити і чимало прикрощів, які змусили її провести кілька років в лікарнях та санаторіях. Річ у тім, що через деякий час після введення білої тростини в Парижі був смертельно травмований водієм-лихачем незрячий юрист, на утриманні якого перебували мати та дружина з двома дітьми. Тому деякі газети розгорнули справжнє цькування цієї милосердної жінки, звинувачуючи її в жорстокості та легковажності.

Однак, незважаючи ні на що, біла тростина завойовує дедалі більше нових міст і країн. Вона поступово витісняє інші символи сліпоты, приміром, жовту пов'язку з чорними крапками, розповсюджену в Європі. А зараз уже весь світ відзначає 15 жовтня як День білої тростини. Цього дня широка громадськість через пресу, радіо, телебачення знайомиться з життям незрячих, їхніми проблемами та можливостями. Урядовці різних рангів, кандидати на виборні посади зустрічаються зі сліпими. Відбуваються благодійні акції.

За заслуги в організації допомоги сліпим Гвіллі д'Ербемон у 1947 році була нагороджена орденом Почесного Легіону Франції, а в 1976 удостоєна вищої нагороди Парижа. Померла ця видатна жінка, людина великої душі і чуйного серця 28 лютого 1980 року.

У Сполучених Штатах завдяки зусиллям деяких видатних діячів Національної федерації сліпих у 50-х, 60-х роках розгортається широка кампанія з роз'яснення проблем інвалідів серед американського суспільства, результатом чого було прийняття Конгресом рішення проголосити 15 жов-

тня Днем безпечної білої тростинки. Вперше цей день відзначався з ініціативи президента Ліндона Джонсона в 1964 році. В подальшому він був визнаний Міжнародним днем білої тростини загальним зібранням Міжнародної федерації сліпих (попередниці Всесвітньої спілки сліпих) 1969 року в Коломбо. У всесвітньому масштабі цей день відзначався наступного року. В 1992 році Всесвітня спілка сліпих виступила з ініціативою відзначити 15 жовтня як День білої палички Об'єднаних Націй. На четвертому загальному зібранні Європейської спілки сліпих у Польщі була прийнята ухвала, аби кожна національна організація добивалася офіційного визнання та підтримки від свого уряду Міжнародного дня білої тростини.

Зараз Міжнародний день білої тростини відзначається в багатьох країнах світу. Спілки сліпих намагаються цього дня разом зі зрячими проводити відповідні акції, спрямовані на посилення інтеграції незрячих у суспільство. Вони прагнуть передовсім зацікавити засоби масової інформації, громадську думку, привернути увагу центральних та місцевих владних структур до своїх проблем. Особливо широко відзначається цей день у країнах Західної Європи.

У деяких європейських державах проблеми інвалідів по зору порушуються перед громадськістю і в листопадові дні, пов'язані з початком масового навчання сліпих Валентином Гаюї. У Фінляндії це другий тиждень листопада, в Чехії – 15 листопада.

В Україні 15 жовтня відзначається з початку 90-х років минулого століття на Донеччині. Зараз урочисті заходи на честь цього дня відбуваються практично в кожній організації Товариства сліпих, на рівні міжсуб'єктів, але не на державному рівні.

Іван ТАРАН.

ХОДА ЗА МИР І ЗА ПРАВО НА ГІДНЕ ЖИТТЯ

Двадцять сьоме вересня вже увійшло в історію як день, коли вперше в нашій країні тисячі людей з особливими потребами об'єдналися і провели у центрі Києва, на Хрещатику, «Марш миру». Організатори заходу – Національна Асамблея Інвалідів України та Комітет інваспорту України зібрали людей на візках, милицях, з вадами зору і слуху з різних регіонів, аби заявити, що Україні потрібен мир. І водночас донести до влади та суспільства, що, незважаючи на підписання нашою державою Конвенції ООН «Про права інвалідів», ці права та інтереси постійно порушуються, інваліди у нас як були найменш соціально захищеною категорією громадян, так і залишаються нею. Не створюються належні умови для життя, не відчувається і нормальна матеріальна підтримка. Також у мирній ході взяли участь поранені воїни із зони антитерористичної операції.

– Ми, українські інваліди, проти війни, на якій гинуть люди, а ще зазнають серйозних каліцтв і поповнюють наші лави, – зазначає народний депутат України, голова комітету Верховної Ради у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів, очільник НАІУ та Комітету інваспорту Валерій Сушкевич. – На жаль, держава не піклується належним чином про людей з особливими потребами. А ми хочемо, щоб наше право і гідність поважали й захищали, як це відбувається в усьому цивілізованому світі. Ми хочемо жити на рівних!

Підтримати й взяти участь у «Марші миру» приїхало багато паралімпійців. Це люди сильні духом, але вони також мають чимало проблем і все одно, незважаючи на усі перепони долі, гідно представляють нашу країну

на світових спортивних змаганнях, де завжди посідають провідні місця. Серед них харків'янин, заслужений працівник фізичної культури та спорту Ігор Удовиченко:

– Я представляю Харківський міський спортивно-реабілітаційний клуб інвалідів. Сам маю першу групу і вже близько двадцяти років у спорті. Ми чекаємо, щоб нас усе-таки почули. Зараз вирішується питання – потрібен інваспорт Україні чи ні. Хіба можна позбавити можливості таких людей реалізовувати себе у спорті? Мене почули і підтримали в Америці під час нью-йоркського марафону та у країнах Західної Європи, а прикро, що у нас вдома таких, як ми не визнають і наші досягнення нікому не потрібні...

Колона на візках, з білими тростинами, з прапорами та лозунгами: «Право на мирне життя» рухалась до майдану Незалежності, де свою підтримку учасникам ходи продемонстрували відомі вітчизняні виконавці, виступивши перед ними з концертом. Потужну допомогу в організації ходи також надали волонтери, які супроводжували інвалідів і допомагали їм маневрувати під час руху. Дівчата з Київського університету імені Бориса Грінченка, майбутні соціальні педагоги теж взяли участь у заході.

– Звичайно, ми підтримуємо всі вимоги, з якими звертаються люди з особливими потребами, – говорять волонтерки Вероніка Ващенко і Юля Шевченко. – Ми прагнемо змінити ставлення суспільства до таких людей. Вважаємо, що це перш за все залежить від виховання у сім'ї та школі. І держава також не має права про них забувати.

Наталка ЩЕРБАНЬ.

ВОСКРЕСИМО ЇХНІ ІМЕНА

Стаття, що пропонується шановним читачам, написана десять років тому, але проблеми, порушені в ній, не втратили своєї актуальності. Навпаки, деякі з них стоять не менш гостро, ніж у 20-х роках минулого століття, коли розгортався рух за створення організації сліпих. Стаття належить перу незрячої вихованки подружжя Щербин – Розалії Золотницької.

«Слепота вовсе не дана слепому в его опыте, он знает только преодоление слепоты: только компенсаторные процессы реально существуют в психике. Тьму в душе слепого видят только наивные зрячие».

Л.С. Выготский

Перебираючи матеріали свого архіву, натрапила на листки, від яких важко було відірватися. Вважаю, що вони мають великий інтерес для широкого кола читачів, особливо для педагогів і медиків, для людей зацікавлених у зразках справжнього гуманізму, подвижництва в науці і праці, в прикладах для молоді.

Итиметься про співдружність академіка Володимира Петровича Філатова та професора Олександра Мусійовича Щербини, першого незрячого, що здобув вищу освіту в царській Росії. Обидва учені – знаменитий офтальмолог В.П. Філатов (1875 – 1956) і сліпий філософ і психолог О.М. Щербина (1874 – 1934) – люди однієї епохи пов'язані узами особистої дружби Обидва, незважаючи на розходження в діяльності, прагнули єдиного – допомогти незрячим людям.

В.П. Філатов йшов до визначеної мети прямим шляхом, займався улюбленою справою без особливих перешкод, хоча часом не легко було реалізувати свої нововведення і відкриття. О.М. Щербині на шляху до своєї мрії довелося долати величезні перешкоди – століттями сформовані упередження та недовіру до можливостей незрячої людини.

Нагадаємо коротко біографії вчених. В.П. Філатов по закінченні 1897 року медичного факультету Московського університету працював очним лікарем. З 1903 року до кінця життя жив в Одесі, пройшовши шлях від рядового лікаря до академіка. В.П. Філатов багато зробив у боротьбі з таким страшним злом, як трахома, та іншими інфекційними захворюваннями очей, величезну кількість людей врятував від повної втрати зору.

Розроблені Володимиром Петровичем методи тканинної терапії, пересадки рогової оболонки ока та інші нововведення принесли йому світову славу. Її примножив всесвітньо відомий Одеський інститут очних хвороб і тканинної терапії, заснований В.П. Філатовим і названий на його честь.

Якщо ім'я В.П. Філатова, блискучого хірурга, талановитого художника і громадського діяча, знають в нашій країні і в усьому світі, і в біографії його практично немає «білих плям», то ім'я О.М. Щербини не заслужено забуто навіть співвітчизниками. Тим часом ця Особистість гідна вивчення, глибокої поваги, наслідування і повернення із забуття, тому на біографії ученого варто зупинитися докладніше.

О.М. Щербина народився 1 березня 1874 року в місті Прилуки нині Чернігівської області (тоді Полтавської губернії) в сім'ї священика. Йому було 2 роки і 3 місяці, коли він, залишившись без нагляду дорослих, впав у яму з негашеним вапном, дивом вижив, але зір втратив повністю і назавжди.

Завдяки вродженому таланту і культурному оточенню він здобув хорошу домашню освіту і згодом із золотою медаллю закінчив Прилуцьку гімназію. Процес виховання, навчання сліпої дитини і пізнання нею світу, заслуговує на особливу увагу не тільки вчителів, а й батьків, зокрема багатодітних сімей.

Чималих зусиль коштувало Олександр Щербині потрапити до Київського університету св. Володимира, в 1905 році він блискуче закінчив історико-філологічний факультет за спеціальністю класичної філології. Молодий вчений був високоєрудованою людиною, чудово володів німецькою, французькою, українською та російською мовами, а латину та грецьку вивчив настільки, що згодом викладав їх у вищих навчальних закладах. Однак пробитися до трудової діяльності О.М. Щербині коштувало неймовірних зусиль. Він був педагогом від Бога, мріяв про педагогічну роботу, був упевнений у своєму праві на цю діяльність, але, за століттями сформованою традицією, маже всі вважали за краще прийняти на роботу зрячу, хай навіть менш професійно підготовлену людину. На щастя, знайшлися вчені, що повірили в його можливості. Професор Георгій Іванович Челпанов першим оцінив свого обдарованого учня і запропонував йому роботу в якості приват-доцента на кафедрі філософії Московського університету. Майже 10 років Олександр Мусійович читав тут лекції з логіки, етики та психології, був визнаний блискучим педагогом-новатором і 1918 року його було затвер-